

slechts twee ministers over naar de ploeg van Den Uyl (Van Agt en Boersma); dat zei genoeg. Wat Aantjes ook tegen de diverse beschuldigingen in bracht, voor de rechter-vleugel van zijn partij gold hij vanaf de formatie van het kabinet-Den Uyl als opportunist.

De opzeggingen van het lidmaatschap stroomden binnen. Electoraal gewin was er ook niet. De verkiezingen van 1974 voor de Provinciale Staten waren een ramp (de ARP werd haast gehalveerd). Aantjes stond echter voor zijn zaak en liet zich niet van de wijs brengen. Bij een deel van zijn achterban oogstte hij daarmee respect. Bij de in 1977 gehouden verkiezingen voor de Tweede Kamer won het CDA een zetel, maar Van Agt en niet Aantjes was toen lijstaanvoerder. Van de KVP-er was bekend dat hij de samenwerking met de PvdA veel minder zag zitten dan zijn antirevolutionaire partijgenoot (die tweede stond op de lijst). Wat de kiezers precies wilden zeggen was dus niet duidelijk.

Bij de formatie van het kabinet-Van Agt/Wiegel in het najaar van 1977 was de macht van Aantjes al tanende. Van Agt had binnen het CDA duidelijk het initiatief in handen. De hartelijke sfeer tijdens het etentje met mede-levensgenieter Wiegel (wat een contrast met de schraalhans Den Uyl!) in Le Bistrot bleek bepalender voor de uitkomst van de besprekingen met de VVD dan alle bedenkingen die Aantjes kon verzinnen. Dat waren er vele. In feite fungeerde de door het KVP-smaldeel afgetroefde ARP-voorman na de totstandkoming van het nieuwe kabinet meer als 'loyalist' dan als supporter van zijn eigen ministers, ook al was hij fractievoorzitter. Zuiniger dan Aantjes het formuleerde kon zijn steun aan de nieuwe coalitie niet zijn.

Dat maakte hem, terwijl hij al kampte met de gevolgen van een kentering van de stemming in Nederland, temeer omstreden. In dat licht is het verleidelijk zijn pijnlijke val van 1978, na bijna twintig jaar Kamerlidmaatschap, aan een complot van rechtse (pro-NAVO en ook vóór de door Aantjes gewantrouwde christen-democratische samenwerking) partijgenoten toe te schrijven. Aan Bouwman zijn die theorieën niet besteed. Hij maakt er korte metten mee, zoals hij in deze voortreffelijke, beeldend geschreven studie wel meer verhalen over Aantjes naar het rijk der fabelen verwijst. Zijn protagonist is dader noch slachtoffer. Hij was niet fout, maar heeft wel fouten gemaakt en daarvoor geboet. Het is — ook al viel de straf te zwaar uit — bij alle tragiek niet iets om de geschiedenis een ernstig verwijt over te maken.

Doeko Bosscher

B. Schoenmaker, H. Roozenbeek, ed., *Vredesmacht in Libanon. De Nederlandse deelname aan Unifil 1979-1985* (Amsterdam: Boom, Den Haag: Instituut voor militaire geschiedenis, 2004, 543 blz., € 39,50, ISBN 90 5352 986 1).

Deze omvangrijke studie over de Nederlandse bijdrage aan UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon) van maart 1979 tot oktober 1985 is een fraai voorbeeld van de bredere aanpak die militaire geschiedschrijving kan hebben: de politieke en diplomatieke kanten van het UNIFIL-avontuur komen ruimschoots aan bod. Dat blijkt al in het inleidende hoofdstuk dat volledig is gewijd aan de burgeroorlog die in 1975 in Libanon uitbrak (en snel escaleerde) en de internationale reacties daarop, inclusief de beslissing, drie

jaar later, van de Veiligheidsraad een VN-troepenmacht te sturen om in het zuidelijke deel van het land de strijdende partijen te scheiden en uiteindelijk vrede te stichten.

Begin januari 1979 kreeg Nederland van de VN het verzoek een bijdrage te leveren aan UNIFIL. Vrijwel per ommekeer kwam een positief antwoord. Het ministerie van defensie, dat vreesde dat de taken in NAVO-verband in het gedrang kwamen, was weliswaar tegen maar stond alleen. Buitenlandse zaken was een verwoed voorstander omdat verwacht werd dat het Nederlandse internationale gewicht zou toenemen. Ook wilde men de wereld graag laten zien dat het Nederlandse Midden-Oostenbeleid niet eenzijdig pro-Israël was. In het kabinet gaf uiteindelijk het argument de doorslag dat men het verzoek eenvoudig niet mocht weigeren. De geloofwaardigheid stond op het spel: Nederland pleitte immers al jaren voor een actieve rol van de VN.

Opvallend was de manier waarop het kabinet het parlement op verschillende momenten omzeilde. Zo werd de kamer pas over het VN-verzoek geïnformeerd nadat het besluit deel te nemen reeds was gevallen. Minister van buitenlandse zaken Van der Klaauw werd in de kamer flink in het nauw gebracht. Zijn argument dat het kabinet bang was geweest voor lekken uit de kamercommissie voor defensieaangelegenheden werd zelfs door de voorzitter van tafel geveegd. Kort daarna nam de kamer een motie aan die de regering verzocht de volksvertegenwoordiging voortaan van tevoren om instemming te vragen.

De beslissing leidde ook in bredere kring tot commotie. Mochten dienstplichtigen bijvoorbeeld worden gedwongen tot uitzending naar Libanon? Het kabinet meende van wel en hield voet bij stuk, maar het was duidelijk dat de ministerraad een beoordelingsfout had gemaakt. Uiteindelijk liep de zaak met een sissers af. Er meldden zich meer vrijwilligers dan de legerleiding had verwacht en ook de jaren daarop wilden er altijd genoeg dienstplichtigen worden uitgezonden. Ook een tweede heet hangijzer bleek al spoedig geen *issue* meer te zijn. De publieke opinie vreesde dat de disciplinaire touwtjes in Libanon te strak zouden worden aangetrokken. Zouden de lange haren wel worden geoorloofd? De militairen schikten zich echter zonder morren in de verscherpte discipline, vooral omdat zij er zelf het nut van inzagen. Kort haar bijvoorbeeld droeg bij aan de geloofwaardigheid van de Nederlandse blauwhelmen, terwijl het in het warme klimaat bovendien prettiger en hygiënischer was.

Deelname aan UNIFIL bleek ook onvoorziene internationale complicaties met zich mee te brengen. Zo was Israël weinig ingenomen met het Nederlandse besluit. Israël intervenueerde op allerlei manieren en slaagde er zelfs in de benoeming van de eerste commandant van *Dutchbatt* ongedaan te maken wegens vermeende pro-Palestijnse sympathieën. Nederland begaf zich al met al onwennig in een eierdans, aldus de auteurs. Later kwam daar nog het probleem bij dat Nederland een verplichting bleek te zijn aangegaan waar het zich maar moeilijk aan kon onttrekken. Officieel was de missie bepaald op de termijn van één jaar en defensie stuurde al snel aan op beëindiging. Maar de VN hadden grote bezwaren en buitenlandse zaken was bang voor de consequenties voor de Nederlandse reputatie. Het kabinet oordeelde bovendien dat terugtrekking de situatie in Libanon niet ten goede zou komen. Lange tijd kreeg 'blijven' daarom de voorkeur. Pas in oktober 1985 forceerde defensie de beslissing het mandaat niet meer te verlengen. Overigens was de situatie ter plaatse intussen drastisch verslechterd. In juni 1982 moest

Dutchbatt werkeloos toezien hoe het oppermachtige Israëlische leger geheel zuidelijk Libanon veroverde. Vanaf dat moment kon UNIFIL zijn taak eigenlijk niet meer uitoefenen.

In totaal zes auteurs droegen bij aan *Vredesmacht in Libanon*. Vier van hen, afkomstig van het Instituut voor militaire geschiedenis, schreven het leeuwendeel van het boek, terwijl twee medewerkers van het Veteraneninstituut het laatste hoofdstuk leverden (over de vraag hoe de Libanongangers hun ervaringen verwerkten).

Hoe bracht *Dutchbatt* het er van af? Al voordat het vertrok, was duidelijk dat het in een wespenest zou belanden. ‘Over een echt effectief optreden kan men zich weinig illusies maken’, schreef de verantwoordelijke BZ-ambtenaar bij de voorbereiding van het kabinetsbesluit. De Nederlandse blauwhelmen kwamen midden tussen de strijdende partijen terecht. Infiltraties van PLO-strijders, Israëlische troepen en andere militaire eenheden waren in het onherbergzame gebied nauwelijks te volgen — laat staan tegen te houden. Het was dweilen met de kraan open. Daarbij kwam het dilemma dat een robuust optreden waarschijnlijk alleen maar tot meer geweld zou leiden, terwijl passiviteit de geloofwaardigheid van UNIFIL in gevaar zou brengen. Ook al beet *Dutchbatt* af en toe flink van zich af, het was daarom toch meestal gedwongen zich terughoudend op te stellen. In totaal negen Nederlanders verloren het leven in Libanon.

In 1980 was de UNIFIL-opperbevelhebber, de Ghanese generaal Erskine, vol lof over de Nederlandse prestaties. ‘In hoeverre Erskine’s compliment terecht was, was moeilijk te meten’, constateren de auteurs nuchter. Intussen is hun eigen oordeel per saldo ook tamelijk positief. Hoewel UNIFIL, bij gebrek aan medewerking van de strijdende partijen, de situatie in Zuid-Libanon niet structureel kon verbeteren, is zij er wel in geslaagd een stabiliserende invloed uit te oefenen in dit betwiste gebied.

Ondanks de inspanningen van de legerleiding om de relatie van *Dutchbatt* met de lokale bevolking te verbeteren, bleef de afstand vaak groot. De auteurs laten goed zien hoe dat komt: de zeden en gewoontes waren anders, men sprak elkaars taal niet en — vooral — de loyaliteiten van de bevolking waren in de burgeroorlog niet goed te voorspellen. De culturele kloof leidde soms tot merkwaardige situaties. Zo haalden de bemanningen van wegversperringen meer dan eens een man van zijn ezel om vervolgens zijn zwoegende vrouw op de rug van het dier te helpen — ‘dit tot stomme verbazing van beide echtelieden’, aldus de auteurs. Overigens wekte ook het meedogenloze optreden van het Israëlische leger onbegrip. Dat leidde incidenteel tot antisemitische uitlatingen. De beschrijving van de gecompliceerde situatie ter plekke is een van de mooiste gedeeltes van het boek.

In dit boek komen ook andere aspecten van de Nederlandse UNIFIL-deelname, zoals de training, organisatie en bewapening van *Dutchbatt*, gedetailleerd aan de orde. Daarop in te gaan zou echter het bestek van deze bespreking te buiten gaan. Volstaan moet worden met het oordeel dat *Vredesmacht in Libanon* een boeiende studie is, geschreven vanuit een breed perspectief en gebaseerd op grondig onderzoek (inclusief de archieven van de

Verenigde Naties). De auteurs slaagden er bovendien in op leesbare en aanstekelijke manier verslag te doen van dat onderzoek.

J. W. L. Brouwer

E. Duivenvoorden, *Het kroningsoproer [30 april 1980]. Reconstructie van een historisch keerpunt* (Amsterdam, Antwerpen: De Arbeiderspers, 2005, 236 blz., ISBN 90 295 6247 1).

Een boek met twee gezichten, zo kan *Het kroningsoproer* worden getypeerd. Het is in de eerste plaats een reconstructie van de rellen die op 30 april 1980 de Amsterdamse binnenstad volledig ontregelden. Daarnaast plaatst Duivenvoorden het versjteren van Beatrix' inhuldiging in een groter kader van hele en halve rellen die Nederland en Amsterdam in de loop der eeuwen geselden en die vaak een historisch keerpunt impliceerden. Kortom, 30-4-1980 was een dag als geen ander. En daar wringt nu net de schoen.

Maar eerst de verdiensten van dit vlot geschreven werk, waar duidelijk veel onderzoekstijd en aandacht aan is besteed. Verdienstelijk is het gegeven dat Duivenvoorden uitgebreid heeft geput uit zowel krakersbronnen als politierapporten. In zijn verslag is tevens veel plaats ingeruimd voor interviews met ook hier zowel voormalige dienders, ME'ers als krakers. De verslagen van ooggetuigen zijn mooi ingepast, ze geven vaart en kleur aan deze studie. Het door Duivenvoorden consequent toegepaste hoor- en wederhoor is een waardevolle benadering die bij deze vorm van publicaties, die zich op het kantelvlak van journalistieke reconstructies en sociale geschiedenis bevinden, zeker navolging verdient. De reconstructie van de rellen is heel minutieus en feitelijk. Duivenvoorden maakt maar weer eens duidelijk hoeveel chaos er achter de façade van complexe overheidsapparaten schuilt. Dit blijkt onder meer uit de volstreckte wanorde bij politie en ME, deels overigens een gevolg van door de krakers gestoorde radio-communicatie. Van de andere kant laat hij zien hoe protesten kunnen ontglippen aan degenen die ze initiëren: de kraakscene raakte de controle over de demonstraties kwijt aan Ajax' F-side, autonomen, Hell's Angels en raddraaiers.

Een interessante zijlijn in dit boek betreft de verhouding tussen hoofdstad en provincie. Enerzijds de wetenschap dat de ME-pelotons grotendeels afkomstig waren uit Eindhoven, Alkmaar, Leeuwarden of Maastricht. Zij bleken totaal niet berekend op de taak die hen te wachten stond in het kolkende Amsterdam. In tegenstelling tot hun Amsterdamse collega's waren ze ook letterlijk minder toegerust om de stenengooiende massa het hoofd te bieden. Van de andere kant slaagden de Amsterdamse krakers, die volop aandacht kregen van de wereld- en nationale pers, niet in hun doel woningen te kraken. Twee panden konden ze die dag op hun conto schrijven, in schril contrast tot de tientallen woningen die hun geestverwanten in provinciesteden als Utrecht bezetten.

Er is ook kritiek. De rellen gaan regelmatig met de auteur op de loop, die met verve een oorlogsvocabulaire hanteert. Prachtig, want het relaas leest als een jongensboek, maar helaas verleent zijn stijl het evenement een aura dat het, buiten de individueel-

Verenigde Naties). De auteurs slaagden er bovendien in op leesbare en aanstekelijke manier verslag te doen van dat onderzoek.

J. W. L. Brouwer

E. Duivenvoorden, *Het kroningsoproer [30 april 1980]. Reconstructie van een historisch keerpunt* (Amsterdam, Antwerpen: De Arbeiderspers, 2005, 236 blz., ISBN 90 295 6247 1).

Een boek met twee gezichten, zo kan *Het kroningsoproer* worden getypeerd. Het is in de eerste plaats een reconstructie van de rellen die op 30 april 1980 de Amsterdamse binnenstad volledig ontregelden. Daarnaast plaatst Duivenvoorden het versjteren van Beatrix' inhuldiging in een groter kader van hele en halve rellen die Nederland en Amsterdam in de loop der eeuwen geselden en die vaak een historisch keerpunt impliceerden. Kortom, 30-4-1980 was een dag als geen ander. En daar wringt nu net de schoen.

Maar eerst de verdiensten van dit vlot geschreven werk, waar duidelijk veel onderzoekstijd en aandacht aan is besteed. Verdienstelijk is het gegeven dat Duivenvoorden uitgebreid heeft geput uit zowel krakersbronnen als politierapporten. In zijn verslag is tevens veel plaats ingeruimd voor interviews met ook hier zowel voormalige dienders, ME'ers als krakers. De verslagen van ooggetuigen zijn mooi ingepast, ze geven vaart en kleur aan deze studie. Het door Duivenvoorden consequent toegepaste hoor- en wederhoor is een waardevolle benadering die bij deze vorm van publicaties, die zich op het kantelvlak van journalistieke reconstructies en sociale geschiedenis bevinden, zeker navolging verdient. De reconstructie van de rellen is heel minutieus en feitelijk. Duivenvoorden maakt maar weer eens duidelijk hoeveel chaos er achter de façade van complexe overheidsapparaten schuilt. Dit blijkt onder meer uit de volstreckte wanorde bij politie en ME, deels overigens een gevolg van door de krakers gestoorde radio-communicatie. Van de andere kant laat hij zien hoe protesten kunnen ontglippen aan degenen die ze initiëren: de kraakscene raakte de controle over de demonstraties kwijt aan Ajax' F-side, autonomen, Hell's Angels en raddraaiers.

Een interessante zijlijn in dit boek betreft de verhouding tussen hoofdstad en provincie. Enerzijds de wetenschap dat de ME-pelotons grotendeels afkomstig waren uit Eindhoven, Alkmaar, Leeuwarden of Maastricht. Zij bleken totaal niet berekend op de taak die hen te wachten stond in het kolkende Amsterdam. In tegenstelling tot hun Amsterdamse collega's waren ze ook letterlijk minder toegerust om de stenengooiende massa het hoofd te bieden. Van de andere kant slaagden de Amsterdamse krakers, die volop aandacht kregen van de wereld- en nationale pers, niet in hun doel woningen te kraken. Twee panden konden ze die dag op hun conto schrijven, in schril contrast tot de tientallen woningen die hun geestverwanten in provinciesteden als Utrecht bezetten.

Er is ook kritiek. De rellen gaan regelmatig met de auteur op de loop, die met verve een oorlogsvocabulaire hanteert. Prachtig, want het relaas leest als een jongensboek, maar helaas verleent zijn stijl het evenement een aura dat het, buiten de individueel-